TRADIŢIILE DEMOCRATICE ALE PRESEI IEŞENE : ZIARUL „TRIBUNA" (1918)

ION AGRIGOROAIEI

La sfîrşitul anului 1916, în urma ocupării Olteniei, Munteniei şi Dobrogei de către trupele Puterilor Centrale, o parte a populaţiei, cea mai mare parte a cercurilor conducătoare, armata şi principalele instituţii s-au retras în Moldova. Oraşul Iaşi a devenit, în aceste condiţii grele, timp de aproximativ doi ani, capitala ţării şi — aşa cum s-a spus — „oraşul rezistenţei pînă la capăt" şi „leagănul celei de-a doua uniri". S-a trecut la refacerea potenţialului militar şi la alte măsuri menite să contribuie la intărirea capacităţii de apărare a ţării. În legătură cu aceasta şi cu noua fază, holărîtoare, a luptei pentru realizarea deziderатului naţional, cercuri tot mai largi ale opiniei publice româneşti s-au pronunţat pentru elaborarea imediată a reformelor democratice, luate în discuţie şi în preajma războiului. Răspunzînd unor necesităţi obiective ale societăţii româneşti, în condiţiile efervescenţei revoluţionare din interior, parlamentul ce-şi desfăşura activitatea la Iaşi a votat, în iunie 1917, modificarea Constituţiei, introducîndu-se principiul exproprierii marii proprietăţi şi al votului universal[1]. Chiar dacă prin modificarea articolelor 19, 57 şi 67 din Constituţie au fost numai recunoscute aceste principii pe baza cărora urmau a fi întocmite legi detaliate, faptul şi-a avut importanţa sa, oferind cadrul juridic pentru elaborarea reformelor agrară şi electorală în perioada 1918 — 1921.

În cadrul dezbaterilor aprinse din parlament şi a frămîntărilor din viaţa politică prilejuite de modificarea Constituţiei, s-a creat la Iaşi, la sfîrşitul lunii aprilie, Partidul muncii. Manifestat mai mult ca o grupare sau o tendinţă în viaţa politică, şi mai puţin ca un partid în sensul deplin al cuvîntului, Partidul muncii a avut o anumită semnificaţie în epocă. Programul său cuprindea revendicări cu un larg caracter burghezo-democratic ; noua grupare, din care făceau parte G. Diamandi, Grigore Iunian, dr. N. Lupu, Mihail Macavei, Mihai Carp, Gr. Trancu-Iaşi ş.a.[2], a desfăşurat o activitate deosebită în parlament, cerînd, în cadrul proiectelor de legi proprii, reforme mai largi decît cele propuse de guvern, în mai 1917[3].

---

[1] Vezi, pe larg, Ion Agrigoroaiei, *Problema reformelor agrară şi electorală din România între anii 1916 şi 1918* în „Cercetări istorice", VI, Iaşi, 1975, p. 179 şi urm. ; *Relaţii agrare şi mişcări ţărăneşti în România 1908— 1921*, Editura politică, Bucureşti, 1967, *passim*.

[2] Arhivele statului Bucureşti, fond Parlament, dosar 1810/1916—1917, f. 41.

[3] Eufrosina Popescu, *Crearea Partidului muncii-şi activitatea sa în parlamentul din Iaşi (mai-iunie 1917)*, în „Studii", nr. 5, 1972, p. 1017 şi urm ; Ioan Agrigoroaiei, *Programul şi orientarea Partidului muncii din 1917— 1918*, în „Analele ştiinţifice ale Universităţii „Al I. Cuza" din Iaşi, Istorie", fasc. 2, 1973, p. 222 şi urm.

După activitatea intensă a partidului muncii în perioada aprilie-iunie 1917, a urmat, din motive asupra cărora nu ne oprim aici, o oarecare întrerupere a ei şi o nouă intensificare, o dată cu apariţia la Iaşi, la 1 martie 1918, a organului său de presă, ziarul „Tribuna"[4]. Numeroase articole l-au avut ca autor pe profesorul ieşean de la Liceul Internat, Mihai Carp, intelectual cu largi vederi democratice, cunoscut ca unul dintre cei mai activi membri ai grupului de la revista „Viaţa românească", din perioada anterioară primului război mondial.

În afară de reprezentanţii Partidului muncii, la „Tribuna" au colaborat şi alţi oameni politici şi intelectuali democraţi, precum şi fruntaşi ai mişcării socialiste ieşene. Şi faptul îşi are explicaţia sa. Pe de o parte, toţi aceştia aveau, pînă la un punct, aşa cum se va vedea, preocupări comune şi o orientare comună izvorîtă din poziţia general-democratică ; pe de altă parte, condiţiile grele în care îşi desfăşura activitatea mişcarea muncitorească şi socialistă în timpul războiului, au determinat-o să folosească toate posibilităţile care i se ofereau pentru a-şi exprima poziţia, pentru a-şi face cunoscute cerinţele sale. În ansamblul său, cu unele limite şi inconsecvenţe, ziarul „Tribuna" a fost într-adevăr o tribună democratică, înscriindu-se în seria extrem de bogată a publicaţiilor ieşene promotoare a ideilor înnoitoare, a aspiraţiilor maselor largi populare.

În ziarul „Tribuna" au apărut numeroase articole, în care se explica poziţia Partidului muncii din perioada aprilie-iunie 1917, în problema reformelor agrară şi electorală, se reafirma această poziţie democratică, combătîndu-se totodată măsurile preconizate sau iniţiate de guvernul conservator Marghiloman (format la cîteva zile după apariţia primului număr al ziarului), tendinţa sa de a restrînge reformele înscrise în Constituţie[5]. La îndeplinirea unui an de la depunerea în Cameră, în 1917, a proiectului de reformă agrară întocmit de Partidul muncii, Mihai Carp publica articolul *Desfiinţarea latifundiilor*[6], care reproducea fragmente din acel proiect şi preciza poziţia faţă de guvernul Marghiloman : „Privim azi cu rezervă şi temere făgăduiala lipsită de preciziune a adversarilor de odinioară ai reformelor democratice". Desfiinţarea proprietăţii latifundiare era considerată ca o *necesitate de stat* şi orice reformă agrară trebuie să plece de la această bază[7].

M. Carp combătea din nou, aşa cum o făcuse şi în parlament cu un an mai înainte, pe cei care încercau să limiteze reforma agrară, sub pretextul că ar lovi în interesele economice ale statului, prin consecinţele negative asupra producţiei agricole[8]. În condiţiile istorice concrete din timpul şi de la sfîrşitul războiului, apărarea marii proprietăţi, avînd la bază acest criteriu (aşa cum încerca, în mod deosebit, C. Garoflid) avea un caracter reacţionar. În articolul *Între mica şi marea proprietate,* M. Carp arăta că împroprietărirea ţărănimii pe baza unei largi exproprieri, „făcute în contul marii proprietăţi şi cu desfiinţa-

[4] Colecţia ziarului „Tribuna" din Iaşi (1 martie 1918 — sfîrşitul lui decembrie 1918) se află la Biblioteca Academiei R. S. România. Ziarul apărea zilnic.
[5] *O rectificare,* în „Tribuna", 20 aprilie 1918.
[6] „Tribuna", 6 mai 1918.
[7] *Ibidem.*
[8] M. Carp, *Proprietatea mică şi finanţele statului,* în „Tribuna", 24 mai 1918.

rea proprietății funciare (latifundiare — I.A.), nu numai că nu va micșora producția agricolă și veniturile statului, dar unită cu buna organizare a muncii agricole, prin obști conduse de agronomi, va spori producția și va contribui la înflorirea generală a țării"[9]. Pauperismul țăranului se explică prin aceea că țăranul „este încătușat de formidabila putere a proprietății mari și înnăbușit de proprietatea latifundiară, care nu poate trăi decît cu condiția ca să ruineze gospodăria țăranului "[10]. M. Carp combătea afirmațiile unor membri ai guvernului Marghiloman, care încercau să evite reforma sub pretextul că nu era pămînt suficient pentru a împroprietări pe toți țăranii. El venea cu date concrete în spiritul ideii că există suprafața cultivabilă necesară pentru a se împroprietări țăranii fără pămînt sau cu pămînt puțin, astfel ca media micii gospodării să fie de cel puțin 5 ha[11].

Ziarul „Tribuna" considera că nu este permis a se ocroti proprietatea latifundiară, care are consecințe grave asupra situației țărănimii : *„Cînd proprietatea mare ajunge să înăbușe mica și mijlocia proprietate și să facă din țărani și din proprietarii de mijloc o clasă fără nici o însemnătate politică și socială, atunci proprietatea mare se cheamă latifundiară"*. Și de aici, concluzia că reforma agrară trebuie să aibă ca punct de plecare desființarea latifundiilor[12]. „Tribuna" scotea la iveală scopurile urmărite prin adoptarea, de către guvernul Al. Marghiloman, a unor măsuri ca legea obligativității muncii și a culturilor agricole și legea arendărilor obligatorii[13]. Articolul *Împroprietărirea fără expropriere ?* arăta că Partidul conservator a acceptat, în sfîrșit, principiul exproprierii, „dar cu rezerva mintală că nu va fi nevoie de aplicarea lui : proprietarii înșiși vor da țăranilor pămîntul de care aceștia au nevoie, fără violență și fără constrîngere , prin o lege care va *îndemna* pe proprietarii mari să arendeze pămîntul țăranilor . Așadar, ne găsim din nou la soluțiunea prin bunăvoința marilor proprietari". Aceasta reprezintă un pas înapoi față de modificarea Constituției din 1917, o încercare de reîntoarcere, aprecia ziarul, la o legislație asemănătoare celei de după 1907, încercare, însă, care nu are sorți de izbîndă[14].

În articolul *Arendările obligatorii*, M. Carp observa, în mod just : „Ca un corolar al legii obligativității muncilor agricole, guvernul proiectează să vie cu o lege a obligativității arendării unei părți din moșiile proprietarilor la țărani". Scopul legii arendării obligatorii este de a înlesni amînarea împroprietăririi țăranilor[15]. La sfîrșitul lui august 1918, același autor a publicat un ciclu de 4 articole[16], intitulat *În chestia agrară* : *Făgăduieli și realizare*, *Menținerea*

[9] „Tribuna", 27 iunie 1918.

[10] M. Carp, *Proletariatul agricol și pauperismul*, în „Tribuna" 29 iunie 1918.

[11] Ibidem, *În chestia agrară*, în „Tribuna", 28 iunie 1918. În *Modalitățile împroprietăririi* („Tribuna", 2 iunie 1918) M. Carp arată că soluția *lotului uniform de 5 ha*, cerută anterior de Partidul muncii, mai poate fi discutată, că pot interveni unele particularități de relief (șes, deal, munte). Vezi și M. Carp, *Proletariatul agricol și pauperismul*, în *loc. cit.*

[12] *Dar proprietatea latifundiară* în „Tribuna", 20 iunie 1918.

[13] Despre aceste măsuri, vezi *Relații agrare și mișcări țărănești în România 1908—1921*, Editura politică, București, 1967, p. 219—220.

[14] „Tribuna", 25 iunie 1918.

[15] „Tribuna", 22 iunie 1918. M. Carp combătea preocuparea guvernului *de a înființa, prin lege*, o clasă de țărani proprietari mijlocii, „un fel de burghezie a satelor, termen întrebuințat chiar" *(Crearea proprietății mijlocii, țărănești*, în „Tribuna", 30 iunie 1918).

[16] „Tribuna", numerele din 22—25 august 1918.

exploatării latifundiare, *Legiferarea de astăzi*, *Tot legiferarea de astăzi*. Era precizată, şi cu acest prilej, poziţia Partidului muncii în chestiunea reformelor, în raport cu situaţia din 1917 : „Dar dacă reformele liberale, aşa cum le vedem în comparaţie cu proiectul depus acum în Cameră, şi încă ne-au făcut să ducem în contra lor o luptă violentă în camera din 1917, — uşor se poate înţelege cum putem privi opera ce ni se prezintă acum ca o legiferare menită să vie în ajutorul ţărănimii"[17]. Prin legea arendării obligatorii se nesocotea textul Constituţiei modificate ; „desigur — scria M. Carp că — primul lucru pe care-l urmăreşte legea arendării obligatorii este acela de a amîna rezolvarea largă a problemei agrare"[18].

Ziarul „Tribuna" a dus o campanie susţinută împotriva lui Al. Marghiloman care încerca, prin introducerea aşa-ziselor „temperamente", să limiteze dreptul de vot la ştiutorii de carte, să introducă votul plural pentru anumite categorii de cetăţeni. Într-un articol, în parte cenzurat, se arăta că expresia lui Al. Marghiloman, „sufragiul universal cu oarecare temperamente", rostită în cadrul unei cuvîntări la Bîrlad, înseamnă „prin urmare, trăiască *„sistemul cenzitar*"[19]. M. Carp, în articolul intitulat sugestiv *Vot universal*, reproducea fragmentele respective din proiectul de reformă electorală propus de Partidul muncii în mai 1917. El arăta că votul universal, acceptat în 1917, revine în discuţia publică şi că „procesul a fost redeschis" prin formula „votul universal cu temperamente", care reprezintă o reînviere a poziţiei conservatoare, un pas înapoi faţă de Constituţia din 1917 : „Ei bine, ideea conservatoare, absentă din Cameră la discuţia şi votarea reformelor constituţionale din mai şi iunie 1917 (de fapt, mai puţin prezentă la problema electorală decît la cea agrară — I.A.), îşi cere astăzi drepturile ei[20]". Într-un alt articol, M. Carp dezvăluie încercările repetate ale conservatorilor de a limita, într-un fel sau altul, dreptul de vot : „De la primele «oarecare temperamente» ale d-lui Marghiloman, trecînd prin enunţarea «Iaşului» (organ de presă conservator — I.A.) că „sistemul cenzitar este încă un sistem care dă mai multă garanţie de ordine", s-a ajuns în sferele guvernamentale, după cît se pare, la ideea unui compromis, în care ştiinţa de carte ar avea rolul principal". Autorul sublinia şi faptul că statul era deja vinovat faţă de neştiutorii de carte şi că nu trebuie să mai săvîrşească încă o nedreptate, prin înlăturarea lor de la acest drept. Apoi, îngrădirea votului universal nu mai era posibilă deoarece el fusese înscris în Constituţie şi era cerut de întreaga ţară. Votul universal, egal, direct, obligatoriu — scria M. Carp — este o necesitate a timpului[21].

Problema a fost reluată şi dezbătută pe larg într-un ciclu de 6 articole, intitulat (reluîndu-se expresia lui Al. Marghiloman), „*Votul universal cu temperamente*"[22], semnate de C. Ionescu-Olt : *Capacitatea ca criteriu al electoratului*, *Averea şi dreptul de vot*, *Abuzurile sistemului cenzitar*, *Vîrsta şi dreptul*

[17] M. Carp, *Făgăduieli şi realizare*, în „Tribuna", 22 august 1918.

[18] Idem, *Menţinerea exploatării latifundiare*, în „Tribuna" 23 august 1918.

[19] *Reforme conservatoare*, în „Tribuna", 20 mai 1918.

[20] M. Carp, *Votul universal*, în „Tribuna", 23 mai 1918.

[21] Idem, *Integritatea votului universal*, în „Tribuna", 6 iunie 1918.

[22] „Tribuna", numerele din 17—22 iunie 1918.

de vot (I), *Vîrsta și dreptul de vot* (II), *Familia și dreptul de vot*. Autorul combătea aceste „criterii" și sublinia că nici titlurile universitare, nici vîrsta, nici calitatea de familist nu trebuie să atragă votul suplimentar ; se avea în vedere și reducerea majoratului electoral sub 21 de ani, cu specificarea ca, pentru alegerile comunale și districtuale, vîrsta să fie mai mică decît pentru cele parlamentare.

Ziarul „Tribuna" se pronunța pentru democratizarea țării ca o necesitate a dezvoltării societății românești. Editorialul ziarului din 16 aprilie 1918 (semnat *Tribuna*) exprima o adevărată profesiune de credință, în acest sens : „Avem datoria față de noi înșine și de ideea democratică, ai cărei credincioși sîntem, să ajutăm din toate puterile democrația născîndă a acestei țări", instituțiile democratice fiind o cerință „irezistibilă a timpului". Se preciza apoi ce înțelegea „Tribuna" prin această democrație : „Democrația e domnia legilor, e regimul libertății de gîndire și de acțiune, e potrivnică privilegiilor și abuzurilor sub orice formă. Vom cere și vom lupta ca democratismul să pătrundă în toate instituțiile și în toate conștiințele"[23]. Era vorba — și precizarea este absolut necesară — de democratizarea societății existente, fără a se trece de marginile impuse de esența sa burgheză. Sînt evidente și anumite influențe ale mișcării socialiste, dar nu era înțeles — aspect asupra căruia revenim mai jos — rolul muncitorimii în transformarea societății.

La sfîrșitul lunii noiembrie 1918, „Tribuna" aprecia foarte bine că acordarea votului universal[24] nu înseamnă, implicit și „triumful desăvîrșit al democrației". Votul universal, care trebuie aplicat imediat, nu este un scop în sine, ci un mijloc. Este nevoie, așa cum se precizează chiar din titlul articolului, de organizarea forțelor democratice : „Pentru ca puterea să fie cu adevărat în mîna poporului, trebuie ca acesta să fie luminat și organizat în vederea luptei politice"[25].

„Tribuna" a cerut ca masele populare să-și poată trimite reprezentanții lor în parlament, a protestat în mai multe rînduri împotriva introducerii cenzurii (numeroase numere ale ziarului au apărut cenzurate)[26], a dezvăluit situația grea a poporului și a publicat știri despre acțiunile muncitorimii.

Realizarea reformelor în țara noastră era privită în contextul general al procesului de democratizare, care se manifesta pe plan internațional, în urma revoluției din Rusia, apreciată, în iulie 1918, ca „faptul dominant al epocii actuale"[27].

Muncitorimea de pretutindeni a căpătat „conștiința forței sale", mișcarea grevistă a cuprins toate țările, ceea ce ne arată că prestigiul vechilor forme și principii este adînc zdruncinat. „Din această trezire a forței latente, pe de

---

[23] *Imperativul zilei*, în „Tribuna", 18 aprilie 1918.

[24] La 14 noiembrie 1918, a fost dat, la Iași, decretul-lege nr. 3402, referitor la alegerile pentru Adunarea Deputaților și Senat, care prevedea votul, obștesc, obligator, egal, direct și secret pentru toți cetățenii majori. Decretul-lege a fost publicat în „Monitorul oficial", nr. 191 din 16 noiembrie 1918.

[25] *Organizarea democrației*, în „Tribuna" 22 noiembrie 1918.

[26] Vezi articole ca *Libertatea presei și cenzura* și *Libertatea presei*, *Libertatea politică*, în „Tribuna" din 21 mai 1918 ; *Din relele presei noastre* și *Presa noastră*, în „Tribuna", 5 și respectiv, 6 octombrie 1918 ș.a.

[27] M. Carp, *Către noi forme de viață*, în „Tribuna", 23 iulie 1918.

o parte — sublinia M. Carp — și din zdruncinarea concepțiilor de ieri, formele politice de mîine se desemnează ca o evoluție grăbită spre stînga, către trecerea puterii și conducerii în stat asupra celor ce alcătuiesc marea armată a muncii. Democrația e în mersul ei triumfal"[28].

Subliniindu-se amploarea și semnificația acestui proces care se manifesta în întreaga Europă (revoluția rusă, „democratizarea Germaniei", „însemnatele schimbări pe cale să se producă în Imperiul habsburgilor"), era exagerat, uneori, rolul factorilor externi. Evenimentele din România, prefacerile înnoitoare care se anunțau erau privite, mai mult, ca un import de democrație și, mai puțin, ca o parte integrantă a acestui proces general[29].

Ziarul „Tribuna" s-a pronunțat pentru dezvoltarea industriei naționale în vederea limitării importului, pentru valorificarea superioară a bogățiilor țării, precum și pentru creșterea ponderii capitalului românesc[30]. Refacerea economică era concepută ca o acțiune organizată pe alte temeiuri decît cele din trecut[31]. Opera de refacere și dezvoltare a economiei era legată de democratizarea țării, de îmbunătățirea situației maselor și de acordarea drepturilor și libertăților politice „În primul rînd — se scria într-un articol din „Tribuna" — refacerea e necesar să pornească de la clasa socială care a fost obijduită de război [. . .] E clasa nevoiașă a țăranilor și muncitorilor, care au dat armata și acum sînt chemați să dea producția țării. Îi trebuie pămînt și posibilitate de muncă [. . .]. Îi mai trebuie și libertatea de a-și spune cuvîntul în alcătuirea socială"[32].

S-a mai arătat necesitatea creării ministerului muncii și, în cadrul lui, a consiliului superior al muncii în condițiile creșterii rolului statului în organizarea și îndrumarea muncii ; de asemenea, „e nevoie de o legislație unitară a muncii în toate ramurile, e nevoie de o altă direcție și de alte măsuri în materie de pregătire profesională, de mutualitate și de credit ; e nevoie de imediate măsuri în materie de prevedere și higienă socială"[33]. În legătură cu acest aspect, într-un alt articol, se arata că s-a făcut foarte puțin în ce privește birourile de plasare, cooperativele de producție și consum ale meseriașilor, în ce privește spitalele, policlinicile, sanatoriile pentru meseriași[34].

Către sfîrșitul anului 1918, în condițiile realizării dezideratului național, „Tribuna" a subliniat rolul maselor populare în realizarea măreţului act. În articolul *Cine a făcut Unirea?*, scoțîndu-se în evidență rolul important al păturilor de jos, al țărănimii și muncitorimii, erau contestate pretențiile exclusiviste, fie ale liberarilor, fie ale margilomaniștilor, de a fi realizat Unirea din 1918. „Da, toată lumea de aici a contribuit la închegarea Unirii, iar de

---

[28] *Ibidem.*

[29] *Spre democrație,* în „Tribuna", 20 septembrie 1918.

[30] Gr. Trancu — Iași, *Industriile noastre,* în „Tribuna", 12 aprilie 1918.

[31] *Pozitivii,* în „Tribuna", 6 martie 1918.

[32] *Refacere,* în „Tribuna", 1 aprilie, 1918.

[33] C. Ionescu-Olt, *Casa centrală a meseriilor,* în „Tribuna", 3 mai 1918. Același autor, în articolul *Problema financiară* („Tribuna", 1 mai 1918) scria : „Noi cerem introducerea imediată a impozitului progresiv pe venit ; sporirea taxelor succesorale și reducerea gradelor succesibililor în linie colaterală ; taxarea obiectelor de lux, a beneficiilor excepționale procurate de război și a produselor exportate [. .]. Cerem apoi revizuirea averilor, făcute chiar indirect, pe socoteala statului sau prin exploatarea statului".

[34] Ion P. Condeescu, *Organizarea meseriilor,* în „Tribuna", 25 mai 1918.

peste granițele de ieri, întreaga suflare românească"[35]. Și în legătură cu acest eveniment, s-a arătat, o dată în plus, necesitatea transformării vechii Românii într-o Românie nouă, „clădită pe mai multă dreptate socială, pe mai multă grijă a binelui general, pe mai multă iubire și solidaritate națională"[36] Cu toate bunele intenții, care nu pot fi contestate, sînt evidente aici limitele democratismului promovat de Partidul muncii și de organul său de presă, „Tribuna", democratism utopic în unele privințe și care se lovea de limitele sale burgheze.

Ideea unirii intelectualilor cu muncitorii și țăranii era des subliniată în ziarul „Tribuna". „Este de datoria intelectualilor acestei țări, se scria chiar în primul număr al ziarului „Tribuna", să-și pună toate puterile lor în slujba *unirii tuturor categoriilor muncii* — de la orașe și de la sate — într-o mare și puternică organizație politică"[37], care, se înțelege, trebuia să fie Partidul muncii. M. Carp, acorda un mare rol intelectualității în opera de ridicare a maselor. Intelectualii trebuie să acționeze pentru îmbunătățirea stării celor de jos, ei trebuie să fie „cimentul care să unească masa cea mare de la sate cu muncitorimea de la orașe și, în același timp, creierul care să coordoneze mișcările pe drumul de la capătul căruia stă mîntuirea neamului [. . .]. Datoria intelectualilor este să se puie în fruntea mișcării pentru uniunea tuturor democraților"[38]. M. Carp, ca și alți oameni politici ai vremii, atribuia intelectualității rolul conducător în opera de democratizare a societății. Plecîndu-se de la exagerarea factorului cultural și moral în transformarea societății, se vorbea de intelectualitate în general, fără a se discuta interesele unor categorii de intelectuali, orientările existente în sînul lor etc. De altfel, articolul lui M. Carp a primit un răspuns imediat din partea mișcării socialiste. Zaharia Tănase, fruntaș socialist din Iași, a publicat, tot în „Tribuna", articolul *Pentru intelectualii mari la suflet*, cu subtitlul *În legătură cu articolul lui M. Carp, „Datoria intelectualilor"*[39]. Expunînd punctul de vedere socialist, Zaharia Tănase preciza că numeroși intelectuali observă nedreptățile existente, dezvăluie cauzele lor, dar se limitează numai la o activitate critică, fără a acționa energic. Intelectualii sînt chemați să propage cultura în rîndul muncitorilor, să-i lumineze și să-i instruiască. El sublinia că, numai prin clasa muncitoare, intelectualitatea poate impune înfăptuirea ideilor mari politico-sociale, pe care le preconizează. Zaharia Tănase revenea, într-un alt articol, asupra acestei probleme. Opera de ridicare, sub toate raporturile, a clasei muncitoare trebuie să înceapă de la muncitorii conștienți de necesitatea unirii lor. La această operă este nevoie și de concursul „intelectualilor mari la suflet și la minte"[40].

Tot în „Tribuna" a publicat Zaharia Tănase, la începutul lunii octombrie, trei articole referitoare la abuzurile comise de autorități față de presa democratică a vremii[41].

---

35 „Tribuna", 4 decembrie 1918.
36 *Unirea*, în „Tribuna", 30 noiembrie 1918.
37 *Partidul muncii. Ce este de făcut ?*, în „Tribuna", 1 martie 1918.
38 M. Carp, *Datoria intelectualilor*, în „Tribuna", 15 august.
39 „Tribuna", 31 august 1918.
40 *Pentru muncitorii conștienți*, în „Tribuna", 5 septembrie.
41 *Presa țării mele* („Tribuna", 3 octombrie 1918), *Din relele presei noastre* (5 octombrie 1918) și *Presa noastră* (6 octombrie 1918).

Ziarul „Tribuna" a fost preocupat de soarta celor mulţi. În paginile sale a fost dezvăluită situaţia grea, din timpul războiului, a muncitorilor, a ţăranilor, a funcţionarilor, a învăţătorilor şi profesorilor etc. Au apărut numeroase articole privind situaţia muncitorilor din diferite ramuri, conflictele de muncă şi programele de revendicări, starea asigurărilor sociale etc. Pot fi amintite aici informaţiile privind situaţia grea a muncitorilor de la C.F.R.[42], a tipografilor[43], a muncitorilor din industria lemnului[44], a meseriaşilor[45] etc. Au apărut, în „Tribuna", date despre grevele muncitorimii (în special a ceferiştilor din Iași, Paşcani, Galaţi)[46], despre doleanţele muncitorilor sondori[47], despre *Memoriul intregului personal inferior C.F.R. de la Mişcare*[48] etc. Alte articole cereau drepturi politice pentru femei[49] (în special, dreptul la vot), tratau problema foametei, cerîndu-se măsuri imediate împotriva speculanţilor[50], se ocupau cu starea sanitară precară a populaţiei[51], cu problema chiriilor[52], cu situaţia grea a funcţionarilor[53], a cadrelor didactice[54], se ridicau împotriva analfabetismului[55] etc.

Prezentînd aspecte ale situaţiei maselor populare, pronunţîndu-se pentru „triumful democraţiei în această ţară", pentru o activitate comună a tuturor celor ce muncesc, ziarul „Tribuna", situîndu-se pe o poziţie burgheză şi-a exprimat dezacordul cu lupta revoluţionară. Democraţia largă pe care o doreau ei nu trebuia să depăşească marginile existente. Din această cauză era combătută ideea cuceririi puterii de către clasa muncitoare şi se încerca a se canaliza nemulţumirile maselor numai pe căile legale de acţiune, „pentru a evita convulsiunile sociale"[56].

---

[42] „Tribuna", 1 martie 1918.

[43] *Ibidem*, 10 martie 1918.

[44] *Ibidem*, 9 martie 1918.

[45] *Ibidem*, 23 martie 1918.

[46] *Ibidem*, ; „Tribuna", 9 iunie 1918. M. Carp se ridica împotriva destituirii unor lucrători ceferişti din Iaşi, Paşcani şi alte localităţi ca „instigatori" ai grevei de la C.F.R., arătînd că trebuie analizate cauzele mai adînci ale acestor acţiuni (*Instigatorii*, în „Tribuna", 1 septembrie 1918 şi *În chestia lucrătorilor de la C.F.R.*, în „Tribuna", 12 august 1918).

[47] *Ibidem*, 29 martie 1918.

[48] Ibidem, 30 martie 1918.

[49] *Drepturile femeilor*, în „Tribuna", 26 iunie 1919 şi 3 iulie 1918.

[50] *Urcarea preţurilor şi măsurile excepţionale*, în „Tribuna" 30 iunie 1918 ; *Contra speculei*, în „Tribuna", 2 iulie 1918 ; *Patronii infometării* (1 octombrie 1918) ; *Infometatorii* (4 octombrie 1918), *Problema pîinii* (11 octombrie 1918) ; *Problema alimentară* (21 octombrie 1918).

[51] *Sifilisul şi pelagra fac ravagii*, în „Tribuna", 17 august 1918 ; *Primejdia tuberculozei* (19 august 1918) ş.a.

[52] Un ciclu de articole de C. Ionescu-Olt, *Problema chiriilor*, în „Tribuna", numerele din 1, 2 şi 3 iulie 1918.

[53] *Traiul funcţionarilor*, în „Tribuna", 24 iunie 1918 ; *Lemne pentru funcţionari* (9 iulie 1918) ; *Situaţiunea funcţionarilor statului* (18 iulie 1918).

[54] M. Carp, *Situaţia materială a corpului didactic*, în „Tribuna", 15 septembrie 1918.

[55] *Împotriva analfabetismului*, în „Tribuna", 7 iulie 1918.

[56] C. Ionescu-Olt, *Conştiinţa populară şi vechile partide politice*, în „Tribuna", 15 iunie 1918 ; M. Carp, *Un pas greşit* (13 noiembrie 1918).

În condiţii de care nu ne ocupăm aici[57], la sfîrşitul anului 1918, Partidul muncii se destramă[58]. În ultima lună de apariţie[59], în ziarul „Tribuna" de la Iaşi au publicat articole şi reprezentanţi ai noii grupări politice cu orientare democratică, *Partidul muncitor* sau *Partidul ţărănesc şi muncitor*, în frunte cu Paul Bujor, C. I. Parhon, Ion Borcea, N. Costăchescu ş.a.[60]. Încă din vara anului 1918, prof. univ. Paul Bujor publica în „Tribuna" mai multe articole in care se pronunţa pentru adînci reforme economice şi politice, pentru lărgirea dreptului de vot, împroprietărirea ţărănimii, pentru egalitatea deplină a cetăţenilor, indiferent de naţionalitate[61]. În decembrie 1918, în „Tribuna" apar articole semnate de fruntaşi ai noii grupări politice, în care sînt expuse puncte programatice, se fac referiri la orientarea organizaţiei etc. „O samă de oameni — scria prof. univ. N. Costăchescu — am pornit să grupăm tot ce vom găsi în ţară ; curat, dornic de bine, pentru a începe în comun acţiunea de educare cetăţenească a maselor muncitoare de la oraşe şi sate [...]. Nu o grupare universitară ci un partid al muncitorilor intelectuali şi manuali din România, — care-şi extinde acţiunea în tot cuprinsul vechi şi nou al ţării"[62]. Se vorbea, apoi, despre necesitatea intrării în viaţa constituţională[63], a luptei împotriva oligarhiei liberale, pentru „schimbarea radicală a orînduielii interne"[64], o „regenerare sănătoasă", ce trebuie să aibă la bază „o concepţie socială" şi nu „concepţia individualistă" asupra transformării societăţii[65].

Noua grupare politică ieşeană era sincer interesată în ridicarea maselor populare. Fără a fi un partid socialist (aşa cum îl apreciau unii), Partidul muncitor era influenţat (ne gîndim în special la Paul Bujor şi C. I. Parhon) de ideile general-democratice ale mişcării socialiste şi privea cu simpatie mişcarea muncitorească. Şi după fuziunea cu Partidul ţărănesc creat la Bucureşti[66], gruparea de la Iaşi se va situa în aripa de stînga a acestui partid şi, apoi, a Partidului naţional-ţărănesc[67]. Ziarul „Tribuna" a fost folosit, în

---

[57] Vezi I. Agrigoroaiei, *Programul şi orientarea Partidului muncii..*, p. 244—245.

[58] Gruparea condusă de Gr. Trancu-Iaşi, aflată la sfîrşitul anului 1918 sub influenţa directă a Ligii poporului, a scos la Galaţi, începînd cu 1 decembrie 1918, ziarul săptămînal „Tribuna", cu subtitlul *Ziarul Partidului muncii. Ediţia Galaţi.* Începînd cu nr. 14 din 25 februarie 1919, subtitlul se modifică : *Ziarul Partidului muncii. Organizaţia Galaţi şi Brăila.* Îşi încetează apariţia către sfîrşitul lui noiembrie 1919.

[59] În numărul din 25 decembrie 1918 al „Tribunei", se anunţă suspendarea temporară a apariţiei „în vederea reînoirii tipografiei şi a reorganizării ziarului". În legătură cu dezorganizarea Partidului muncii, ziarul şi-a încetat, probabil, apariţia cu acest număr.

[60] I. Agrigoroaiei, *Programul şi orientarea Partidului muncii..*, p. 247—248.

[61] Paul Bujor, *Discuţiuni. În chestia reformelor,* în „Tribuna" ; 16 iunie 1918 ; idem *Discuţiuni. Chestia evreiască şi reforma administrativă în legătură cu reforma agrară şi politică,* în „Tribuna", 21 iunie 1918.

[62] N. Costăchescu, *Vorbe şi fapte,* în „Tribuna", 21 decembrie 1918.

[63] *Ibidem.*

[64] Ion Borcea, *Noua orînduială,* în „Tribuna", 13 decembrie 1918.

[65] Paul Bujor : *Starea de drept şi starea de fapt din ţara noastră* (articol cenzurat, în mare parte), în „Tribuna", 19 decembrie 1918 ; idem, *Constituţia şi aplicarea ei,* în „Tribuna", 24 decembrie 1918.

[66] Ioan Scurtu, *Din viaţa politică a României. Întemeierea şi activitatea Partidului ţărănesc (1919—1926),* Editura Litera, Bucureşti, 1975, p. 19—20.

[67] Vezi I. Agrigoroaiei, *Mişcarea democratică şi socialistă din oraşul Iaşi în preajma creării P.C.R.,* în „Cercetări istorice", II, Iaşi, 1971, p. 209.

decembrie 1918, de conducătorii Partidului muncitor, pentru a face cunoscută opiniei publice orientarea democratică a noii grupări politice.

Apariția ziarului „Tribuna" la Iași, în legătură cu activitatea Partidului muncii și a altor forțe democratice, exprima starea de spirit care cuprinsese pături largi ale societății românești nemulțumite de greutățile războiului și interesate vital în reforme largi, democratice. Fără a ne fi propus aici o analiză exhaustivă a tuturor problemelor cuprinse în paginile ziarului, în cele aproape zece luni de apariție, chiar și numai aspectele luate de noi în discuție evidențiază poziția democratică a publicației. Ziarul „Tribuna" din 1918 ocupă un loc semnificativ în evoluția generală a presei democratice din orașul Iași. Tradițiile democratice ieșene vor fi considerabil îmbogățite prin activitatea unor ziare și reviste din anii următori primului război mondial. Presa democratică și antifascistă ieșeană din perioada interbelică a ocupat un loc remarcabil în cadrul presei românești cu o astfel de orientare[68].

DES TRADITIONS DÉMOCRATIQUES DE LA PRESSE DE IASSY : LE JOURNAL „TRIBUNA" (1918)

Résumé

Le journal „Tribuna" parut à Iassy, du 1-er mars au 25 décembre 1918, en tant qu'organe de presse du Parti du Travail, groupement politique à coloris démocratique, créé en avril 1917. Excepté les représentants du Parti du Travail, dont, en premier lieu, le professeur Mihai Carp, à la „Tribuna" collaborèrent également d'autres hommes politiques et intellectuels de prestige à vues démocratiques, de même que des dirigeants du mouvement socialiste. Le Journal demanda une réforme agraire radicale, une réforme électorale démocratique, tout en combattant les mesures du gouvernement conservateur Al. Marghiloman qui contrevenaient à la Constitution modifiée en 1917. En soulignant le rôle des masses populaires dans la réalisation du grand acte national — le parachèvement de l'union d'état — „Tribuna" relevait la nécessité de transformations démocratiques qui pussent contribuer à améliorer la situation du peuple. A la fin de l'année 1918, „Tribuna" publia aussi des articles d'un nouveau groupement politique, intitulé Le Parti Ouvrier.

Malgré sa brève existence et ses limites dans la compréhension des voies de transformation de la société roumaine, le journal „Tribuna" occupe une place significative dans l'évolution générale de la presse démocratique de Iassy.

[68] A. Karețchi, C. Cloșcă, *Publicații antifasciste ieșene*, Iași, 1968 ; capitolul *Intelectualitatea ieșeană — o prezență activă în presa democratică, antifascistă a vremii*, în Gh. I. Ioniță, A. Karețchi, *Intelectuali ieșeni în lupta antifascistă*, Iași, 1971, p. 207 și urm.